

СЛОВАЦИТЕ В ЧЕХОСЛОВАКИЯ (1918 – 1939 Г.)¹

Виктор Синански, редовен докторант по Нова и най-нова обща история, Югозападен университет „Неофит Рилски“ – Благоевград

Резюме: Целта на публикацията е да представи и анализира положението на словаците в Чехословакия между двете световни войни, подхранващо напрежението между двете основни народности е централноевропейската държава. В нея са разгледани фактори, демонстриращи фактическото положение на словаците като малцинство, въпреки представянето им като основен партньор в общата чешко-словашка държава. В контекста на отношенията между чехите и словаците са представени и други големи малцинствени групи, влияещи върху цялостната политика на Прага по въпроса за словашката автономия.

Ключови думи: Междувойнна Европа, Чехословакия, Първа Чехословашка република, Малцинствен въпрос, Судетска криза.

THE SLOVAKS IN CZECHOSLOVAKIA (1918–1939)

Viktor Sinanski, PhD Student, Modern and Contemporary History, South-West University “Neofit Rilski” – Blagoevgrad

Abstract: The aim of the publication is to present and analyze the situation of Slovaks in Czechoslovakia between the two world wars, fueling the tension between the two main nationalities of the Central European state. It examines various factors demonstrating the factual situation of Slovaks as a minority, despite their presentation as a major partner in the common Czech-Slovak state. In the context of relations between Czechs and Slovaks, other large minority groups influencing the overall policy of Prague on the issue of Slovak autonomy are also examined.

Keywords: Interwar Europe, Czechoslovakia, First Republic of Czechoslovakia, Minority Question, Sudetenland Crisis.

Въпросът за положението на словашкия етнос в Чехословакия между двете световни войни представлява основната разделителна линия пред партньорството в общата държава, чиято официална политика е насочена към сливането на двете народности в една обща. Словашкият национален въпрос се формира и развива в усложнена геополитическа обстановка, характеризираща се с опит за налагане на нов европейски ред от страните победителки в Първата световна война и активната съпротива на ревизионистично настроените държави.

Предвид така оформената ситуация, са логични опитите на Прага да заглуши словашките искания за по-широка автономия с оглед опасността от предявяване на претенции от страна на немското и унгарското малцинство в Чехословакия.

¹ Докладът е представен на студентска и докторантска научна сесия, проведена на 21 ноември 2024 г. в Правно-историческия факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград.

След края на Първата световна война коренно се променя геополитическата ситуация в Европа и света. Редица европейски империи – Германия, Австро-Унгария и Русия, са победени във войната и са изправени пред тежка следвоенна криза. Най-голямо влияние върху развитието на чехословашкия въпрос има колабирането на дуалистичната монархия на Хабсбургите, чието териториално наследство е поделено между Румъния, Кралството на сърби, хървати и словенци и нововъзникналите Полша и Чехословакия. Така оформеното стратегическо положение предопределя френския интерес към новите играчи на сцената на Централна Европа, водещ до обединяване на новите държави в общ антиревизионистичен блок, насочен най-вече срещу Германия и бившите ѝ съюзници. Поради това независимо от прокламираните принципи за самоопределяне на народите и толерантност към националните малцинства, в Чехословакия и останалите страни от Централна Европа се оформя тенденция за укрепване на чувствата за национална принадлежност на водещия етнос за сметка на ограничаване правата на малцинствените групи.

На фона на по-важни моменти от съществуването на Първата и Втората Чехословашка република публикацията разкрива положението на словаците като младши партньор в общата държава, като се акцентира на постоянния чешки натиск за сливане на двете народности. Свидетелство за този натиск е официалната политика на Прага, ръководена от президента Томаш Масарик, която води началото си още от времето на Първата световна война. Именно пражкият централизъм е основният проблем за Братислава.

Формирането на Чехословакия започва много преди капитулацията на Австро-Унгария. Самата идея за създаване на подобна държава изхожда от възможността за увеличаване шансовете на двете народности да извоюват независимост от империята, като формират у представителите на Антантата схващането, че чехословашкият етнос не е малоброен, а чехите и словаците всъщност са две разклонения на един и същи народ.² Въпреки така представените аргументи от страна на Томаш Масарик, който изхожда от 14-те точки на президента на САЩ Удроу Уилсън, основната причина за френската подкрепа за създаването на независима Чехословакия се корени в стратегическите предимства, които нейното географско разположение дава на Париж в дългосрочната му политика, насочена срещу Германия. Френските съображения се

² Кочанков, Н. България и Словакия (1938 – 1944): Политика и дипломация в европейския югоизток. Издателство „Фабер“, Велико Търново, 2017. с. 38.

доказват и от нежеланието на страната да се ангажира с конкретизиране на словашкия въпрос, приемайки без възражения тезата на Прага за общата народност.

Важно е да се отбележи обаче, че словаците сами дават своето съгласие да се включат в състава на общата държава. То е официализирано от Договора от Питсбърг, подписан на 30 май 1918 г.³ С него значително се увеличава степента на интеграция между чехите и словаците. В документа са включени конкретни въпроси, свързани с функционирането на бъдещата обща държава. Договорено е, че формата на управление на страната ще е демократична и републиканска; очертани са границите на федеративните граници на Чехия и Словакия, съставляващи общата държава; на Словакия се гарантират административна и съдебна автономия, а на САЩ – ролята на важен външен партньор.⁴

На 28 октомври 1918 г. официално е провъзгласено създаването на Чехословакия, като два дена след това Словакия официално влиза в състава на общата държава. Освен чешките и словашките земи в нейния състав влизат компактно населената с немци Судетска област и Рутения, населена с украинци. Така очертаните граници на новата държава създават пъстър пейзаж от етнически групи, които я населяват. Немците представляват 3,2 млн. души от общото население на страната, възлизащо на 14 млн., унгарците са 1,3 млн., а украинците – 0,5 млн., като се наблюдава и малобройно полско малцинство, най-вече в Тешинска област.⁵ От друга страна, чехите съставляват едва 7 млн. души или половината от населението и единствено тезата за общото съществуване на чехословашката народност и прибавянето на двумилионното словашко население към чешкото създава илюзията за стабилността на мнозинството. Това обаче, съчетано с нежеланието на Прага да се съобрази с договореностите от Кливланд и Питсбърг, играе важна роля в оформянето на словашкия национален въпрос.

³ Договорът е продължение на Кливландското споразумение между представители на чешкото и словашкото население, подписано на 22 октомври 1915 г., предвиждащо обща борба на чехите и словаците за независимост и право на самоопределяне, обединяване на чешките и словашките земи във федерален съюз, като се гарантират демокрацията, автономията на словашката администрация, културните и политическите свободи на словаците и правото им да водят самостоятелна политика. CLEVELAND AGREEMENT OF 1915, in: <https://case.edu/ech/articles/c/cleveland-agreement-1915> (посетен на 20. 01. 2025 г.)

⁴ Czecho-Slovak Agreement in: https://web.archive.org/web/20131102164907/http://czechconnections.org/pdf_files_folder/Czech%20Americans/ThePittsburghAgreement.pdf (посетен на 20. 01. 2025 г.)

⁵ Баева, И. Източна Европа през XX век. Идеи, конфликти, митове. Издателство „Парадигма“, София, 2010. с. 117.

Сами по себе си словаците изпитват дискомфорт от факта, че те практически не само са младши партньор в общата държава, а също така са третата по численост етническа група в нея. Сред съвременните изследователи е залегнало мнението, че съюзът между двете славянски народности има за цел да подобри най-вече чешките стратегически позиции в общата държава и централноевропейския контекст, с оглед възпирането на немския национализъм, клонящ след края на Първата световна война към обединение на всички земи, населени с немци в обща държава под ръководството на Берлин.⁶ Именно това е причината чехите да отхвърлят категорично словашките претенции за автономия. В основата на натиска срещу Словакия стои и заплахата от бъдеща германска агресия, която е съчетана с невъзможността на Франция да гарантира дългосрочно статуквото в Централна Европа и нежеланието на Великобритания да се ангажира със защитни съюзи по въпросите на региона.⁷

Словашкият въпрос не се обсъжда официално в нито една от западноевропейските държави, тъй като техните политически лидери не разбират неговата същност и считат чехословаците за една народност. Още по-голямо влияние върху този развой има и президентът Масарик, който отрича съществуването на такъв проблем в Чехословакия. Той самият също не разбира словашките искания вероятно поради собствения си смесен чешко-словашки произход, считайки себе си повече за чехословак, отколкото за представител на която и да е от двете народности. Позицията на Париж и Лондон допълнително усложнява словашките опити за придобиване на договорената автономия, тъй като Великобритания счита, че, заставайки на страната на антигерманския съюз, би позволила на Франция да се превърне в европейски хегемон, заплашващ позициите на Лондон.⁸ Френското правителство, от друга страна, се интересува от малцинствените проблеми в Централна Европа дотолкова, колкото да не заплашват собствените му интереси. В допълнение към това редица френски и британски общественици критикуват възможността на новосъздадените държави в Централна Европа да оцелеят в контекста на германския ревизионизъм, съчетан със собствените им вътрешнополитически проблеми. Още повече те определят създаването на тези държави като един голям стратегически пропуск спрямо Германия, който ще ѝ

⁶ Кочанков, Н. Цит. съч. с. 41-42.

⁷ Кисинджър, Х. Дипломатията. Книгоиздателска къща „Труд“, София, 2020. с. 218-220.

⁸ Пак там. с. 217.

осигури възможност да възстанови военно-икономическия си потенциал значително по-бързо.⁹

Така оформената ситуация поставя словаците в сложно положение. Те официално се разглеждат като водеща народност в Чехословакия, притежаваща повече права от признатите малцинствени групи, но същевременно с това и като малцинство, подложено на значително повече ограничения от други малцинствени етноси. Словаците са принудени да се съобразяват с вижданията на по-многобройния чешки етнос и да се лишат от възможността да имат функционираща администрация, работеща на собствения им език, с оглед чешките притеснения от реакцията на судетските немци при евентуално въвеждане на договореностите от Питсбърг за по-малобройния словашки етнос. Основна пречка пред решаването на въпроса е и фактът, че законодателната власт в Прага не може да даде точно определение какво точно би се разбирало под автономия и до къде биха се простирали правомощията на един автономен регион.¹⁰ Въпреки това Чехословакия е принудена да зачита правата на малцинствата по силата на редица договори, които сключва непосредствено след създаването си.

Първият такъв документ е подписан на 10 септември 1919 г., паралелно със Сен Жерменския мирен договор между Австрия и страните победителки, като вменява на Прага задължението да уважава етническите си малцинства и да им осигури възможност да получат своето образование на майчиния си език и да не бъдат преследвани с цел отмъщение, като се гарантират техните свободи и частна собственост. Важно е да се отбележи обаче, че единственото малцинство, нефигуриращо в договора, е словашкото, което заедно с чехите се разглежда като един общ водещ за страната етнос.¹¹ На 7 юни 1920 г. чехословашкото правителство прави опит да урегулира и немския въпрос, чрез двустранно споразумение с Австрия, уреждащо детайли около малцинствените права на немците, както и около придобиването на австрийско гражданство от етнически чехи и словаци, останали в

⁹ Мора, А. История на Съединените американски щати. Част 2. Издателство „Книго-Цвят“, София, 1992. с. 204.

¹⁰ Kuklik, J., Petras, R. Minorities and Law in Czechoslovakia, 1918 – 1992. Karolinum Press, Prague, 2017. p. 126-127.

¹¹ Treaty between the Principal Allied and Associated Powers and Czechoslovakia, signed at Saint-Germain-en-Laye, September 10, 1919. In: Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919, Volume XIII. Ed. J. Fuller, United States Government Printing Office, Washington, 1947. p. 809-822.

пределите на Австрия.¹² Въпреки това официална Прага се стреми да премахне наследството на Австро-Унгария. Чехите използват пропуски в договореностите, за да заселят в Судетите и южните словашки области, населени предимно с унгарци, чешки и словашки бюрократи, с което си осигуряват възможност за ускорен строеж на чехословашки културни и образователни институции. Още повече положението на немците и унгарците в международен план води до това отправените от тях до Обществото на народите оплаквания, свързани с чехословашки репресии, да бъдат игнорирани.¹³

Проблемите между чехите и словаците възникват още със самото създаване на държавата. Първият голям спор между двете народности е свързан с наименованието на страната. Първоначалният вариант предвижда използване на тире между наименованията на двата съставни народа на Чехо-Словакия, което е предпочитано от словаците и цели да покаже тяхното място като „равностоеен“ партньор във федерацията.¹⁴ Въпреки че, първоначално съществуват и двата типа на изписване с и без тире, постепенното премахване на тирето се налага с оглед улесняване работата на администрацията. Въпреки това в трите мирни договора, в които държавата фигурира, а именно Версайски, Сен Жерменски и Трианонски, сключени съответно с Германия, Австрия и Унгария, „тирето“, на което словаците много държат, е добавено, въпреки че е пропуснато на различни места в Конституцията на страната. Независимо от липсата на каквито и да е последици от конкретен начин на изписване на името, словаците реагират бурно при изпускане на символичното за тях тире.¹⁵

Различията между Чехия и Словакия се оформят още по време на съвместното им съществуване в рамките на Австро-Унгарската империя. Докато Бохемия и Моравия, съставляващи Чехия, се намират в австрийската част на империята, Словакия е под контрола на Кралство Унгария. Въпреки че двете половини на империята се управляват от един и същи монарх, техните правителства имат значителна свобода да определят сами политиката в подвластните си райони. Чехия е силно облагодетелствана от разположените на нейна територия големи индустриални центрове, докато Словакия разполага с различен тип икономически възможности. При нея липсват големи

¹² TREATY BETWEEN THE AUSTRIAN REPUBLIC AND THE CZECHO- SLOVAK REPUBLIC WITH REGARD TO CITIZENSHIP AND TO THE PROTECTION OF MINORITIES, SIGNED AT BRUNN ON JUNE 7, 1920. In: LEAGUE OF NATIONS Treaty Series Publication of Treaties and International Engagements Registered with the Secretariat of the League of Nations. Vol. III. 1921. p. 210-224.

¹³ Мауриц, М. Чехия. Издателство „Рива“, София, 2009. с. 112-113.

¹⁴ Шьонфелд, Р. Словакия. От Средновековието до наши дни. Издателство „Рива“, София, 2010. с. 85.

¹⁵ Пак там. с. 74-75.

производствени центрове, а по-голямата част от наличните ѝ фабрики са собственост на чужди инвеститори. Също така в страната е силно застъпена земеделската промишленост, което само по себе си създава ясно изразено неравенство в двете съставни части на Чехословакия.

Чешката половина от държавата, от своя страна, също има своите икономически трудности. Голяма част от най-развитите ѝ заводи се намират в Судетска област и се стопанисват от немски собственици, които по начало са враждебно настроени към новата държава. Въпреки това чехословашката индустрия се нарежда сред най-развитите в световен мащаб между двете световни войни.

Именно проблемът с големите малцинства обаче е една от общите черти между чехите и словаците. Докато чехите се стремят да противодействат на немците от Судетска област в опитите им да се отделят от държавата, словаците, от друга страна, са принудени да възпират опитите на унгарците за откъсване на южните словашки региони и присъединяването им към Унгария. Предприетите от Прага мерки за ограничаване на сепаратизма обаче носят негативи и за словаците, тъй като ограничават напълно възможностите им да получат автономия, която според президента Масарик би дала тласък на дезинтеграция на частите на общата държава.¹⁶

Още конфликтни точки в отношенията между чехите и словаците се оформят и от други аспекти на обществения живот в двете половини на страната. Типичното за Чехия протестантство, съчетано с видимата секуларизация на обществото влиза в пряк конфликт с католическото словашко население, в чийто живот църквата присъства активно. Именно отделянето на религията се разглежда като екзистенциална заплаха за съществуването на словашката култура, като се използва през 30-те години на XX век за подсилване на националистическите чувства в Братислава.

Наред с това чешката интелигенция демонстрира неприязън към словаците, описвайки ги като по-изостанали, а тяхното желание да запазят традиционната си култура от обезличаване, заплаха за което виждат в идеята за сливане на чешкия и словашкия етнос като основен вътрешен проблем за страната. Още повече словаците са крайно недоволни от невъзможността да оперират административно на собствения си език.

Те приемат като заплаха назначаването на чешки преподаватели в техните училища, виждайки в това опит за асимилация. Именно това обаче повлиява

¹⁶ Пак там. с. 80.

положително върху укрепването на словашкото национално самосъзнание. Друг проблем е, че словаците считат, че прекалено много чехи се заселват в техния край на страната. През 1930 г. те наброяват повече от 100 000 души, от които над 20% работят в държавната администрация като още много заемат ръководни позиции в пощите и железниците. Словашките националисти отказват да приемат по какъвто и да е начин аргументите на официална Прага, че това се налага поради липсата на достатъчно квалифицирани словашки специалисти, приемайки го като опит за асимилация, каквито всъщност не липсват в края на 20-те години от министъра на образованието на Чехословакия, чиито планове предвиждат налагане на чехословашката доктрина в държавните училища и преобразуването на чехословашкия език, който да бъде максимално уеднаквен с чешкия.¹⁷

Важно е обаче да се отбележи, че „настъплението“ на чешки специалисти в Словакия действително е резултат от липсата на словашки кадри. Към 1918 г. грамотността в Чехия достига почти 100%, а в Словакия около 65%. Това се дължи на изоставането на унгарската половина на Австро-Унгария, под чието управление се намират словаците, в общото си държавно развитие.

Положението е допълнително влошено и от президента Масарик, който публично оповестява пред чуждестранни медии идеята си за регулиране на обучението в чехословашките училища, като по този начин ускорява процеса на претопяване.¹⁸ Според него словаците са прекалено крайни в религиозните си виждания.

Ясен пример за нежеланието на Масарик чехите и словаците въобще да бъдат разглеждани като отделни народности е преброяването на населението от 1921 г. Това се дължи на желанието на управляващите в Прага да представят чехословашкия етнос, наброяващ над 9 млн. души, за значително по-голям от немското малцинство, възлизащо на 3,2 млн., представляващо основната сепаратистка заплаха пред Чехословакия.¹⁹ Това е причината управляващите да предприемат и допълнителни действия, целящи запазване териториалната цялост на страната. Именно репресивните мерки, предприети като противодействие на сепаратизма от чехословашкото

¹⁷ Ramet, S. Leff, C. *Interwar Czechoslovakia – A National State For Multiethnic Population*. In: *Interwar East Central Europe, 1918 – 1941. The Failure of Democracy-building, the Fate of Minorities*. Ed. S. Ramet, Routledge, New York, 2020. p. 89.

¹⁸ Heiman, M. *Czechoslovakia. The State That Failed*. Yale University Press, London, 2011. p. 57.

¹⁹ Кочанков, Н. Цит. съч. с. 41.

правителство, изразяващи се в налагането на забрана държавни постове да бъдат заемани от хора, които не говорят чешки като майчин език.²⁰

Основният ефект от акцията на управляващите е премахването на хиляди немски чиновници от администрацията, но за сметка на това повишава допълнително напрежението между чехите и словаците. Последните са недоволни от факта, че не само правителството продължава да игнорира исканията им за автономия, а също така ги принуждава да си служат официално с чешкия език дори в своята половина от държавата.

Въпреки широкото недоволство сред словашкото население, през 20-те години на XX век напрежението между тях и чехите не ескалира. През 30-те години в Словакия се наблюдава засилване на национализма под влияние на авторитарните и тоталитарните движения в редица европейски държави, но отново словашкото недоволство остава пасивно. За тази особеност словашкият министър-председател Милан Ходжа заявява, че словашкото общество е политически пасивно и се чувства комфортно, когато не трябва да се мобилизира в защита на каузи, като дори избягва да проявява активност и в моменти, когато това е необходимо.²¹

Това се дължи на подетите от Прага социални реформи в полза на работниците и подобряване на икономиката на по-изостаналата Словакия.²² Братислава, също така счита, че съюзът с чехите играе важна роля за удържането на унгарските сепаратисти в южните региони на страната. Словаците осъзнават, че се намират в крайно неблагоприятна позиция на фона на общата нестабилност в Централна и Източна Европа, при едно свое евентуално отделяне от Чехия.

Икономическата политика на по-големия партньор дава тласък на развитието на Словакия с въвеждане на усъвършенствания австрийски метод на управление на държавата, наложен в Бохемия и Моравия преди обявяването на чехословашката независимост. Това спомага и за засилване темповете на развитие на словашкото образование и култура като въпреки опитите за сливане на двете народности в една не само не отслабва националното чувство на словаците, а дори спомага за неговото засилване. В политически план възникват и множество партийни движения, в които влизат представители и на двете народности, което, от своя страна, спомага за засилване на словашкото участие в управлението.

²⁰ Ramet, S. Leff, C. Op. cit. p. 78.

²¹ Пак там. с. 88.

²² Шьонфелд, Р. Цит. съч. с. 86.

В средата на 30-те години Чехословакия е изправена пред редица промени. През 1933 г. нацистите поемат властта в Германия и насочват вниманието си към ревизиране на Версайския мирен договор. Две години по-късно Томаш Масарик се оттегля от президентството, като е наследен от Едвард Бенеш. В допълнение към това отслабването на Париж и Лондон принуждава Чехословакия заедно с Франция да сключат поредица двустранни договори за взаимопомощ със СССР през май 1935 г. Същевременно се наблюдава засилване на словашкия национализъм, който е използван от Германия, за да влоши отношенията между Прага и Братислава.

Периодът от 1935 до 1938 г. е изключително напрегнат за Чехословакия. Засилените античешки чувства в Словакия отново извеждат въпроса за автономията, а същевременно с това судетските немци, предвождани от техния лидер Конрад Хенлайн, предявяват претенции за присъединяването си към Германия. Натискът, от страна на Берлин спрямо европейските държави и желанието на Париж и Лондон да избегнат на всяка цена нов конфликт на континента, водят до откъсването на Судетска област от Чехословакия и предаването ѝ на Германия по силата на подписаното на 30 септември 1938 г. Мюнхенско споразумение, като Чехословакия се задължава да освободи политическите затворници от немски произход, както и намиращите се на държавна работа немци при изразено от тяхна страна желание.²³

Отнемането на Судетска област дава началото на Втората Чехословашка република и поставя нов етап в развитието на словашкия въпрос. На 6 октомври, ден след като президентът Едвард Бенеш подава оставка, словаците предприемат активни действия срещу правителството в Прага. Въпреки споровете между отделните словашки партии, те се възползват от политическата криза и обявяват Словакия за автономна, като сред по-радикалните словашки националисти се заражда и идеята за пълна независимост на страната.²⁴ Прага е принудена да се съобрази с исканията на Братислава, като дори добавя важното за словаците тире в името на Чехо-Словакия и премахва чешкия език от административните служби, извън Бохемия и Моравия, което е последвано от масови уволнения на чешки чиновници и замяната им със словаци, които към 1938 г. вече разполагат с доста по-голям брой обучени кадри.²⁵

²³ Из съглашението между Германия, Великобритания, Франция и Италия, сключено в Мюнхен. В: Иванова, Д. Документи и материали по съвременна история (1918 – 1945). Университетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 2011. с. 111-112.

²⁴ Шьонфелд, Р. Цит. съч. с. 108.

²⁵ Пак там. с. 109.

Въпреки получената автономия, Словакия също губи част от територията си. Първият Виенски арбитраж, свикан на 2 ноември 1938 г., със задачата да намери решение на унгарския въпрос в Чехословакия, принуждава републиката да предаде на Унгария земите си, населени с унгарско малцинство.²⁶

Това е последвано от активизиране на контактите между крайните националисти в Словакия и Хитлер, който вижда в намесата си по словашкия въпрос възможност да ликвидира цяла Чехословакия. През март 1939 г. античешките настроения в Братислава достигат връхната си точка, след като чехословашкият президент Емил Хаха разпуска словашкото правителство, обявява военно положение и нарежда ареста на премиера и други словашки общественици.²⁷ Случаят е използван от Хитлер, за да упражни натиск върху Прага и да наложи контрол над останалата част от Чехословакия, имитирайки загриженост за словаците. На 15 март 1939 г. германската армия навлиза на чехословашка земя, налагайки контрола си над Чехия, а ден по-късно създава марионетната на Германия Словашка република, поставяйки края на словашкия национален въпрос между двете световни войни.

Словашкото положение в Чехословакия може да се определи като едно нежелано, но нужно и на двете страни партньорство. То е резултат от желанието и на двата народа за самостоятелно съществуване, съчетано с ясната им оценка, че липсата на сътрудничество между тях не би позволила дългото му просъществуване. Именно заплахата, която представлява ревизионизмът на победените държави, се оказва достатъчно силен фактор, който да не позволи ескалация на напрежението между чехите и словаците. Голяма роля за словашката пасивност играят и множеството положителни ефекти, които партньорството с Чехия дава. Именно това взаимодействие, даващо възможност за ускорено развитие на словашкото общество, обаче се оказва точката, от която започва разрива между двата народа, който, подпомогнат от Германия води в крайна сметка до разпадането на общата държава.

Библиография:

1. Баева, И. Източна Европа през XX век. Идеи, конфликти, митове. Издателство „Парадигма“, София, 2010.

²⁶ Мауриц, М. Цит. съч. с. 148.

²⁷ Шайърър, У. Възход и падение на Третия Райх. Т. 1. Издателство „Изток-Запад“, София, 2017. с. 526-527.

2. Иванова, Д. Документи и материали по съвременна история (1918 – 1945). Университетско издателство „Неофит Рилски“, Благоевград, 2011.
3. Кисинджър, Х. Дипломацията. Книгоиздателска къща „Труд“, София, 2020.
4. Кочанков, Н. България и Словакия (1938 – 1944): Политика и дипломация в европейския югоизток. Издателство „Фабер“, Велико Търново, 2017.
5. Мауриц, М. Чехия. Издателство „Рива“, София, 2009.
6. Мороа, А. История на Съединените американски щати. Част 2. Издателство „Книго-Цвят“, София, 1992.
7. Шайрър, У. Възход и падение на Третия Райх. Т. 1. Издателство „Изток-Запад“, София, 2017.
8. Шьонфелд, Р. Словакия. От Средновековието до наши дни. Издателство „Рива“, София, 2010.
9. CLEVELAND AGREEMENT OF 1915, in:
<https://case.edu/ech/articles/c/cleveland-agreement-1915> (посетен на 20. 01. 2025 г.)
10. Czecho-Slovak Agreement in:
https://web.archive.org/web/20131102164907/http://czechconnections.org/pdf_files_folder/Czech%20Americans/ThePittsburghAgreement.pdf (посетен на 20. 01. 2025 г.)
11. Heiman, M. Czechoslovakia. The State That Failed. Yale University Press, London, 2011.
12. Kuklik, J., Petras, R. Minorities and Law in Czechoslovakia, 1918 – 1992. Karolinum Press, Prague, 2017.
13. Ramet, S. Leff, C. Interwar Czechoslovakia – A National State For Multiethnic Population. In: Interwar East Central Europe, 1918 – 1941. The Failure of Democracy-building, the Fate of Minorities. Ed. S. Ramet, Routledge, New York, 2020.
14. TREATY BETWEEN THE AUSTRIAN REPUBLIC AND THE CZECHOSLOVAK REPUBLIC WITH REGARD TO CITIZENSHIP AND TO THE PROTECTION OF MINORITIES, SIGNED AT BRUNN ON JUNE 7, 1920. In: LEAGUE OF NATIONS Treaty Series Publication of Treaties and International Engagements Registered with the Secretariat of the League of Nations. Vol. III. 1921.

15. Treaty between the Principal Allied and Associated Powers and Czechoslovakia, signed at Saint-Germain-en-Laye, September 10, 1919. In: Papers Relating to the Foreign Relations of the United States, The Paris Peace Conference, 1919, Volume XIII. Ed. J. Fuller, United States Government Printing Office, Washington, 1947.